

**Learning Outcomes based Curriculum Framework
(LOCF)**

For

**M.A. (Sanskrit)
Post Graduate Programme**

**Department of Sanskrit
Chaudhary Bansi Lal University
Bhiwani-127021
2025-2026**

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

जयपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Table of Contents

1. About the Department
2. Learning Outcomes based Curriculum Framework
 - 2.1 Objectives of the Programme
 - 2.2 Programme Outcomes (POs)
 - 2.3 Programme Specific Outcomes (PSOs)
3. Programme Structure

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

1. About the Department

The Department of Sanskrit was formally set up in the year 2017. Department of Sanskrit located in the premises of Tagore Bhawan, has always kept the pace with changing times and explored the new frontiers of knowledge and innovation in academics. In its history spanning over 04 years, it has redefined Sanskrit education in the region. The Department of Sanskrit was established with the renowned flagship post-graduate programme M.A. Sanskrit. This is the most exalted two-year full time post-graduate programme in Sanskrit. The course provides an extreme and rigorous base for teaching, research and allied Sanskrit study. The course serves the needs of academics and prepares students for research and teaching. The alumni of this course are studying for higher education in various institutes of the country.

2. Learning Outcomes Based Curriculum Framework:

The Choice Based Credit Scheme (CBCS) has evolved into learning outcomes based curriculum framework and provides an opportunity for the students to choose courses from the prescribed courses comprising core, elective/minor or skill-based courses. The courses can be evaluated following the grading system, which is considered to be better than the conventional marks system. Grading system provides uniformity in the evaluation and computation of the Cumulative Grade Point Average (CGPA) based on student's performance in examinations which enables the student to move across institutions of higher learning. The uniformity in evaluation system also enables the potential employers in assessing the performance of the candidates.

2.1 Objectives of the Programme

- To train students in communication skills in Sanskrit
- To introduce students to the tools of literary scholarship and sharpen their critical ability to interpret and evaluate all forms of literary representations and expressions.
- To prepare students for employability by honing their professional competencies.
- To strengthen a global worldview through a well-structured curriculum and university/community partnership.
- To promote increased interface between technology and Sanskrit studies.

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL जयपाल:

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

2.2 Programme Outcomes (POs)

PO1	<i>Knowledge:</i> Prepare students academically by imparting a detailed knowledge and understanding of selected fields of study in the core disciplines of Humanities and languages (Hindi, Punjabi, Sanskrit and English) in order to promote their cognitive growth and enable them apply this knowledge in their personal, professional and social life.
PO2	<i>Specialization and Employability:</i> Enhance communication skills, soft skills and linguistic proficiency to make them successful in the career they opt.
PO3	<i>Orientation towards Inter-disciplinarily:</i> Demonstrate a general understanding of the concepts and principles of selected areas of study outside core disciplines of humanities and languages.
PO4	<i>Application Development:</i> Students shall be introduced to Indian and western aesthetics and works in translation to enable them to critically analyse all literary genres by applying theoretical concepts derived from various disciplines while situating them in the broader frameworks of historical movements, literary criticism and theory.
PO5	<i>Critical Thinking:</i> Develop critical skills to analyses literatures in English, Punjabi, Sanskrit and Hindi with focus on issues relating to ethnic groups, race, class, gender and alternative sexualities, exclusion, representation, environment and ecological issues and trends like multiculturalism, post colonialism, post-humanism, migration etc.
PO6	<i>IT-based Skills and Research Ethics:</i> Introduce students to basics of research methodology, research ethics, computer application and ICT- enabled learning practices.
PO7	<i>Problem Solving:</i> Train the students for innovative practices which will help them understand the underlying connection between literature, politics and society.
PO8	<i>Ethics and Leadership:</i> Enhance their ability to embrace and practice moral and ethical values so as to enable them to take leadership roles in their personal, professional and social life.

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JALPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

2.3 Programme Specific Outcomes (PSOs)

After Completing the post Graduate Programme, a learner will be able to:

PSO1	भारतीयसंस्कृते आध्यात्मिक-सार्वकालिक-वैज्ञानिकेभ्यः च आयामेभ्यः छात्राणां परिचयसम्पादनं भारतीयदर्शनस्य समृद्धज्ञानपरम्परायाः ज्ञानसम्पादनम् च भारतीय संस्कृति के आध्यात्मिक, सार्वकालिक और वैज्ञानिक आयामों से विद्यार्थियों का परिचय होगा । भारतीयदर्शन की समृद्धज्ञान परम्परा का ज्ञान होगा ।
PSO2	संस्कृतमाध्यमेन प्राचीनतम-शास्त्रीय ज्ञानात् आरभ्य आधुनिक-साहित्यिक-अवधारणापर्यन्तम् उन्नतस्तरीय विमर्शात्मकं ज्ञानं भविष्यति संस्कृत माध्यम के द्वारा प्राचीनतम - शास्त्रीय ज्ञान से लेकर आधुनिक साहित्यिक अवधारणाओं तक का उन्नत स्तरीय एवं विमर्शात्मक ज्ञान होगा ।
PSO3	संस्कृतसाहित्ये विद्यमानेषु वैज्ञानिक-साहित्यिक-सामाजिक-विषयेषु च उच्चस्तरीय - अनुसन्धानार्थं छात्राणां पूर्णरूपेण सिद्धता सम्पादनं भविष्यति । संस्कृत साहित्य में विद्यमान वैज्ञानिक, साहित्यिक और सामाजिक विषयों पर उच्चस्तरीय अनुसन्धान के लिए विद्यार्थियों की पूर्णरूप से सिद्धता होगी ।
PSO4	संकायस्य अन्यैः विभागैः सह एवं संस्कृतस्य विभिन्नैः संस्थाभिः सह अन्तःसंस्थात्मकं स्वस्थसंवादस्य परम्परायाः विकासो भविष्यति । संकाय के अन्य विभागों एवं संस्कृत की विभिन्न संस्थाओं के साथ अन्तर-संस्थात्मक स्वस्थ संवाद की परम्परा विकसित होगी ।
PSO5	पूर्णवैज्ञानिकी भाषा संस्कृतस्य आधुनिककाले उपादेयता संस्कृते उद्योगाय च विविधावसरानाम् अवबोधो भविष्यति । पूर्ण वैज्ञानिक भाषा संस्कृत की आधुनिककाल में उपादेयता और संस्कृत में रोजगार के विविध अवसरों से अवगत होंगे ।

3. Programme Structure

M.A. Sanskrit – a four-semester Post graduate programme is 100 credits weightage consisting of Core Courses (CC), Discipline Specific Elective Courses (DSC), Skill Enhancement Courses (SEC) and Open Elective Courses (OEC) for the completion of this programme and award of degree.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

5

Table 1: Courses/Credit Scheme

Semester	Core Courses (CC)		Discipline Specific Elective Courses (DSC)		Skill Enhancement Courses (SEC)		Open Elective Courses (OEC)		Grand Total Credits
	No. of Courses	Total Credits	No. of Courses	Total Credits	No. of Courses	Total Credits	No. of Courses	Total Credits	
1st	4	16	1	4	1	2	Total of 8 credits are to be earned from courses run by other departments or through SWAYAM (MOOCs)		22
2nd	4	16	1	4	1	2			22
3rd	3	12	2	8	1	2			22
4th	3	12	3	12	1	2			26
Total	CC	56	DSC	28	SEC	8	OEC	8	92+8=100
Percentage	CC	56	DSC	28	SEC	8	OEC	8	100

Table 2: Detailed break-up of Credit Courses

Semester	Core Courses	Discipline Specific Elective Courses	Skill Enhancement Courses	Open Elective Courses	Total Courses
	CC	DSC	SEC	OEC	
1st	CC1	DSC1	SEC1	Student have to opt. open elective courses in consultation with chairperson of the Department and Director, University Centre for outreach Programmes and Extension	6
	CC2				
	CC3				
	CC4				
2nd	CC5	DSC2	SEC2		6
	CC6				
	CC7				
	CC8				
3rd	CC9	DSC3	SEC3		6
	CC10	DSC4			
	CC11				
4th	CC12	DSC5	SEC4		7
	CC13	DSC6			
	CC14	DSC7			
Total					25+2=27

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Table 3: Course Code and Title along with Credits Detail

Course Code	Course Title	Credits		
Semester 1st		Theory	Practical	Total
MA/SKT/1/CC1	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4	0	4
MA/SKT/1/CC2	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4	0	4
MA/SKT/1/CC3	दर्शनम् (Darshanam)	4	0	4
MA/SKT/1/CC4	संस्कृत-साहित्यम् (Sanskrit-Sahityam)	4	0	4
Student can choose any one from following DSCs				
MA/SKT/1/DSC1	वैदिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः (Vedic-sanskrit-Sahityasya-Itihasah)	4	0	4
MA/SKT/1/DSC2	लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः (Iokia-Sanskrit-Sahityasya-Itihasah)			
MA/SKT/1/SEC1	संस्कृत-भाषा-कौशलानि (Sanskrit Language Skills) "P"	0	2	2
	Total	20	2	22
Semester 2nd				
MA/SKT/2/CC5	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4	0	4
MA/SKT/2/CC6	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4	0	4
MA/SKT/2/CC7	दर्शनम् (Darshanam)	4	0	4
MA/SKT/2/CC8	संस्कृत-साहित्यम् (Sanskrit-Sahityam)	4	0	4
Student can choose any one from following DSCs				
MA/SKT/2/DSC3	व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः (Vyakarana-Shastrasya-Itihasah)	4	0	4
MA/SKT/2/DSC4	भारतीयदर्शनस्येतिहासः (Bharatiya-Darshanasya-Itihasah)			
MA/SKT/2/SEC2	संस्कृत-शास्त्र-शिक्षणम् "P" (Sanskrit-Shastra-Shikshanam) "P"	0	2	2
	Total	20	2	22
Semester 3rd				
MA/SKT/3/CC9	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4	0	4
MA/SKT/3/CC10	काव्यशास्त्रम् (Kavyashastram)	4	0	4
MA/SKT/3/CC11	संगणकीयसंस्कृतं भाषाविज्ञानं च (Computational Sanskrit and Linguistics)	4	0	4
Student can choose any one from following DSCs				
MA/SKT/3/DSC5	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4	0	4
MA/SKT/3/DSC6	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)			
MA/SKT/3/DSC7	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)			
MA/SKT/3/DSC8	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)			
Student can choose any one from following DSCs				
MA/SKT/3/DSC9	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4	0	4
MA/SKT/3/DSC10	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)			
MA/SKT/3/DSC11	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)			
MA/SKT/3/DSC12	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)			
MA/SKT/3/SEC3	प्रायोगिक-संगणकीय-संस्कृतम् "P" (Practical Computational Sanskrit) "P"	0	2	2
	Total	20	2	22

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जीपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Semester 4th				
MA/SKT/4/CC12	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4	0	4
MA/SKT/4/CC13	दर्शनम् (Darshanam)	4	0	4
MA/SKT/4/CC14	भारतीयपुरालिपिशालम् अभिलेखाः च (Indian Paleography and Inscriptions)	4	0	4

Student can choose any one from following DSCs

MA/SKT/4/DSC13	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4	0	4
MA/SKT/4/DSC14	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC15	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC16	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)			

Student can choose any one from following DSCs

MA/SKT/4/DSC17	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4	0	4
MA/SKT/4/DSC18	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC19	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC20	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)			

Student can choose any one from following DSCs

MA/SKT/4/DSC21	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4	0	4
MA/SKT/4/DSC22	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC23	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)			
MA/SKT/4/DSC24	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)			
MA/SKT/4/SEC/4	मौखिकी परीक्षा(Viva-Voce) "P"	0	2	2
Total		24	2	26

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Table 4: Core Courses

Course Code	Course Title (Core Courses)	Credits
MA/SKT/1/CC1	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4
MA/SKT/1/CC2	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4
MA/SKT/1/CC3	दर्शनम् (Darshanam)	4
MA/SKT/1/CC4	संस्कृत-साहित्यम् (Sanskrit-Sahityam)	4
MA/SKT/2/CC5	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4
MA/SKT/2/CC6	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4
MA/SKT/2/CC7	दर्शनम् (Darshanam)	4
MA/SKT/2/CC8	संस्कृत-साहित्यम् (Sanskrit-Sahityam)	4
MA/SKT/3/CC9	व्याकरणम् (Vyakaranam)	4
MA/SKT/3/CC10	काव्यशास्त्रम् (Kavyashastram)	4
MA/SKT/3/CC11	संगणकीयसंस्कृतं भाषाविज्ञानं च (Computational Sanskrit and Linguistics)	4
MA/SKT/4/CC12	वैदिकवाङ्मयम् (Vedic-Vangmayam)	4
MA/SKT/4/CC13	दर्शनम् (Darshanam)	4
MA/SKT/4/CC14	भारतीयपुरालिपिशास्त्रम् अभिलेखाः च (Indian Paleography and Inscriptions)	4
	Total	56

संस

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपाल;

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

9

Table No. 5 Discipline Specific Courses

Course Code	Course Title	Credits
MA/SKT/1/DSC1	वैदिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः (Vedic-Sanskrit-Sahityasya-Itihasah)	4
MA/SKT/1/DSC2	लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः (Lokika-Sanskrit-Sahityasya-Itihasah)	
MA/SKT/2/DSC3	व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः (Vyakarana-Shastrasya-Itihasah)	4
MA/SKT/2/DSC4	भारतीयदर्शनस्येतिहासः (Bharatiya- Darshanasya-Itihasah)	
MA/SKT/3/DSC5	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4
MA/SKT/3/DSC6	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)	
MA/SKT/3/DSC7	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)	
MA/SKT/3/DSC8	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)	
MA/SKT/3/DSC9	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4
MA/SKT/3/DSC10	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)	
MA/SKT/3/DSC11	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)	
MA/SKT/3/DSC12	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC13	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4
MA/SKT/4/DSC14	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC15	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC16	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC17	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4
MA/SKT/4/DSC18	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC19	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC20	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC21	वेदः (विशिष्टाध्ययनम्) Ved (Specific Study)	4
MA/SKT/4/DSC22	दर्शनम् (विशिष्टाध्ययनम्) Darshansm (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC23	व्याकरणम् (विशिष्टाध्ययनम्) Vyakarnam (Specific Study)	
MA/SKT/4/DSC24	साहित्यम् (विशिष्टाध्ययनम्) Shahityam (Specific Study)	
Total		28

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

10

Table No. 6 Skill Enhancement Course

MA/SKT/1/SEC1	संस्कृत-भाषा-कौशलानि (Sanskrit Language Skills) "P"	2
MA/SKT/2/SEC2	संस्कृतशास्त्रशिक्षणम् (Sanskrit-Shastra-Shikshanam) "P"	2
MA/SKT/3/SEC3	प्रयोगिक-संगणकीय-संस्कृतम् (Practical Computational Sanskrit) "P"	2
MA/SKT/4/SEC4	मौखिकी परीक्षा (Viva-Voce) "P"	2
	Total	8

Table No. 7 Open Elective Courses

MA/SKT/9/OEC1	श्रीमद्भगवद्गीता अध्ययन (Study of Shrinad Bhagavad Gita)	4
MA/SKT/9/OEC2	योगपरिचय एवं योगाभ्यास (Introduction of Yoga and Yoga Practical)	4
MA/SKT/9/OEC3	प्राचीन संस्कृत साहित्य में गणित एवं वैदिक गणित (Mathematics in Ancient Sanskrit Literature and Vedic Mathematics)	4
MA/SKT/9/OEC4	संस्कृत-ज्ञान-प्रणाली (Sanskrit Knowledge System)	4

नोट: निर्धारित मुक्त वैकल्पिक पाठ्यक्रम (Open Electives Courses) के अंतर्गत विद्यार्थी दो सेमेस्टर में से किन्हीं दो पाठ्यक्रम (पेपर) का चयन कर सकते हैं।

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपाल:

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Coursewise Content Details for M.A. SANSKRIT Programme

Semester-I

CORE COURSE: 1

वैदिकवाङ्मयम्

Vedic-Vangmayam

Course Code: MA/SKT/1/CC1

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- वेदाध्ययनपूर्वकं सत्य-असत्यान्वेषणस्य प्रवृत्तेः सम्बर्धनम् ।
- वेदेषु वर्णितानां विषयाणाम् आधुनिकतायाः सन्दर्भे अवगमनम् ।
- वेदाध्ययनमाध्यमेन भारतीय-संस्कृतेः नैतिकमूल्यानां च परिचयः ।
- निरुक्तस्य केषाञ्चित् अंशानाम् अध्ययनेन वैदिकव्युत्पत्तिविज्ञानस्यावबोधः ।
- वैदिकसाहित्ये निहितस्य भारतीयज्ञानविज्ञानस्य अध्ययनेन तस्य वैज्ञानिकतायाः ज्ञानम् ।
- शारीरिक-मानसिक-आध्यात्मिक-शुचितार्थं वेदाध्ययनस्य आवश्यकताया अवबोधः ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

1. ऋग्वेदस्य मौलिक्या अवधारणायाः परिचयो भविष्यति ।
2. वैदिकदेवतानां वैदिकज्ञानस्य विशेषतया सृष्टिसंरचनायाः वैदिकी सभ्यतायाः च परिचयः ।
3. निरुक्तेः व्युत्पत्तेः अनुप्रयोगेण च वेदमन्त्राणां सारम् अवगन्तुं निरुक्तस्य महत्त्वं ज्ञास्यन्ति ।
4. उपनिषत्सु निहितविविधविषयाणाम् निहितस्य अधिगतज्ञानस्य च प्रयोगं करिष्यन्ति ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

- घटकम् - 1. ऋक्सूक्तानि - अग्निः (१.१), विष्णुः (१.१५४), इन्द्रः (२.१२), उषस् (३.६१), ।
- घटकम् - 2. ऋक्सूक्तानि - पुरुषः (१०.९०), हिरण्यगर्भः (१०.१२१), वाक् (१०.१२५), नासदीयः (१०.१२९) ।
- घटकम् - 3. निरुक्तम् (प्रथमोऽध्यायः) ।
- घटकम् - 4. (क) ईशोपनिषद् (दयानन्दभाष्यं शांकरभाष्यसहितं च) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

12

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) :

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2=10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः प्रश्नः

1x5=05

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः प्रश्नः

1x5=05

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः प्रश्नः

1x5=05

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः प्रश्नः

1x5=05

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x9=09

(ii) त्रयाणां पदानां निर्वचनानि ।

3x2=06

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x9=09

(ii) त्रयाणां पदानां निर्वचनानि ।

3x2=06

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

अष्टमः प्रश्नः -

ईशोपनिषदः मन्त्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x7½=15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

ईशोपनिषदः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या ।

2x7½=15

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. ऋग्वेदीय सूक्तसंग्रह , डा.वेदप्रकाश उपाध्याय, अनुराग प्रकाशन , इलाहाबाद ।
2. ऋक्सूक्तसंग्रह, कृष्ण कुमार एवं हरिदत्त शास्त्री , साहित्यभण्डार , मेरठ ।
3. यास्कप्रणीतं निरुक्तम् , कपिलदेव शास्त्री ,साहित्यभण्डार मेरठ ।
4. ईशोपनिषद् , गीताप्रेस , गोरखपुर ।
5. एकादशोपनिषद् , सत्यव्रतसिद्धान्तालंकार , विजयकृष्ण लखनपाल , ग्रेटर कैलाश , नई दिल्ली ।
6. निरुक्त मीमांसा, पं. शिवनारायण शास्त्री, परिमल प्रकाशन, 1972 ।
7. ऋक्सूक्तमणिमाला, डॉ. ब्रज बिहारी चौबे, कात्यायन वैदिक साहित्य प्रकाशन, 2010 ।
8. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, आचार्य जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्बा सुरभारती नई दिल्ली ।
9. निरुक्तशास्त्रम्, भगवद्दत्त रिसर्चस्कालर, वेद-ऋषि प्रकाशन ।
10. निरुक्तम् (कश्यपप्रजापतिकृत निघण्टुभाष्य तथा दुर्गाचार्यकृत निरुक्तविवृति सहित), मुकुन्द झा बख्शी, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी ।
11. ईशोपनिषद्, आचार्य शिवप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, दिल्ली ।

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपालः

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

13

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	3	2	2.5	3	3
LO 2	3	2	2.5	3	3
LO 3	3	2	3	2.75	2.5
LO 4	3	2	3	2.75	2.5
Average	3	2	2.75	2.87	2.75

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	2	2	2.5	2.5
LO 2	3	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	3	2	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	2	2.5	2	2.5	2
Average	3	2.75	3	2	2.62	2	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	3	2	2.5	3	3	3	3	3	3	2	2	2.5	2.5
LO 2	3	2	2.5	3	3	2.5	3	3	3	3	2	2.5	2.5
LO 3	3	2	3	2.75	2.5	2.5	2	3	3	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	2	3	2.75	2.5	3	3	3	3	2.5	2	2.5	2
Average	3	2	2.75	2.87	2.75	2.75	2.75	3	3	2.62	2	2.5	2.37

Semester-I

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

CORE COURSE: 2

व्याकरणम् (Vyakaranam)

Course Code: MA/SKT/1/CC2

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- संस्कृतव्याकरणस्य वैज्ञानिकस्वरूपस्य ज्ञानम् ।
- पाणिनीय-व्याकरणस्य परिचयसम्पादनम् ।
- अभिव्यक्तेः साधनभूतायाः भाषायाः व्याकरणबोधेन सह भाषागतचतुर्विधकौशलेषु नैपुण्यम् ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

1. व्याकरणाध्ययनेन संज्ञासूत्राणां-अव्ययपदानां च ज्ञानम् ।
2. पदानां सन्धिकरणे सन्धिविच्छेदे च निपुणता सन्धिप्रकरणस्थानां सन्धिसूत्राणां च ज्ञानम् ।
3. अजन्तपदानां व्युत्पत्तिप्रक्रियायाः बोधः ।
4. हलन्तपदानां व्युत्पत्तिप्रक्रियायाः बोधः ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

- घटकम् -1. लघुसिद्धान्तकौमुदी - संज्ञाप्रकरणम् , अव्ययप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन) ।
घटकम् -2. लघुसिद्धान्तकौमुदी - सन्धिप्रकरणम् ।
घटकम् -3. लघुसिद्धान्तकौमुदी - अजन्तप्रकरणम् (त्रिषु-लिङ्गेषु) ।
घटकम् -4. लघुसिद्धान्तकौमुदी - हलन्तप्रकरणम् (त्रिषु-लिङ्गेषु) ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपाली

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

15

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः)

(i) अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2=10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या ।

3x3=9

(ii) त्रयः लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः

3x2=6

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या ।

3x3=9

(ii) त्रयः लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः

3x2=6

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् पदचतुष्टयस्य व्याख्या ।

4x2½=10

(ii) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयस्य व्याख्या ।

2x2½=05

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. लघुसिद्धान्तकौमुदी, व्याख्याकार-धरानन्द शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, व्याख्याकार-भीमसेनशास्त्री, भैमीप्रकाशन, दिल्ली ।
3. लघुसिद्धान्तकौमुदी, श्री विश्वनाथशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स, 2002 ।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी ('बालमनोरमा' 'सुधा' टीका संवलिता) पण्डित सदाशिवशास्त्री, चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी 2001 ।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, व्याख्याकार-गोविन्दाचार्य, चौखम्बा प्रकाशन, 2010 ।

Prof. SURENDER KUMAR
DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

16

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	3	2.5	3	3
LO 2	2.5	3	2.5	3	3
LO 3	2.75	3	3	2.75	2.5
LO 4	2.75	3	3	2.75	2.5
Average	2.62	3	2.75	2.87	2.75

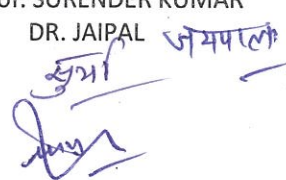
CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	2	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	2	2.5	2	2.5	2
Average	2.75	3	3	2	2.62	2	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	3	2.5	3	3	3	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	2.5	3	3	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.75	3	3	2.75	2.5	2.5	2	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	2.75	3	3	2.75	2.5	3	3	3	2	3	2	2.5	2
Average	2.62	3	2.75	2.87	2.75	2.75	2.75	3	2	3	2	2.5	2.37

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Semester-I
CORE COURSE: 3
दर्शनम्
Darshanam

Course Code: MA/SKT/1/CC3

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- सम्बन्धितदर्शनस्य मौलिकसिद्धान्तानां परिचयः ।
- सांख्य-योगदर्शने प्रतिपादितानां विषयाणां ज्ञानम् ।
- भारतीयदर्शनप्रणाल्याः विभिन्नसिद्धान्तानां विश्लेषणाय बौद्धिकक्षमतायाः विकासः ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

1. प्रकृति-जीव-ईश्वर-सृष्टि-असत्कार्यवाद-इत्यादिविषयेषु चिन्तनस्य आरम्भो भविष्यति ।
2. सृष्टिसंरचनायाः विकासस्य च अद्भुतप्रक्रियायाः बोधो भविष्यति ।
3. समाधेः स्वरूपस्य ज्ञानम् ।
4. योगस्य साधनानां बोधः ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

- घटकम् -1. सांख्यकारिका, तत्त्वकौमुद्यानुसारेण, 1-36 कारिका: (संस्कृतमाध्यमेन) ।
घटकम् -2. सांख्यकारिका, तत्त्वकौमुद्यानुसारेण 37-72 कारिका: ।
घटकम् -3. योगसूत्रम् - समाधिपादः ।
घटकम् -4. योगसूत्रम् - साधनपादः ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः)

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2=10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः कारिकयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः कारिकयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः कारिकयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः कारिकयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या ।

2x5=10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5=05

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. सांख्यकारिका , गजाननशास्त्री मुसलगाँवकरः, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, 2016 ।
2. सांख्यकारिका , आचार्य जगन्नाथशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स, दिल्ली, 2014 ।
3. सांख्यतत्त्वकौमुदी, पण्डित हरिरामशुक्ल, चौखम्बा प्रकाशन, 2011 ।
4. सांख्यकारिका, पण्डित श्रीज्जालाप्रसाद गौड़, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
5. Samkhyakarika with Gaudapadabhasya: Ed. by Dr. T.G. Mainkar, चौखम्बा प्रकाशन दिल्ली ।
6. सांख्यतत्त्वकौमुदी, आङ्गलानुवाद - महामहोपाध्याय गंगानाथ झा, चौखम्बा संस्कृत प्रकाशन, 2004 ।
7. योगदर्शनम्, सत्यपति परिव्राजक, वानप्रस्थ साधक आश्रम, रोजड, गुजरात ।
8. योगदर्शनम्, व्याख्याकार - आचार्य उदयवीर शास्त्री, आर्ष साहित्य भवन, 2015 ।
9. योगसूत्रभाष्यम्, व्याख्याकार - स्वामी सच्चिदानन्द सरस्वती, सम्पादक - डॉ. वेदव्रत आलोक, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपालः

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	2	3	3	3
LO 2	2.5	3	3	3	3
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5
LO 4	2.75	3	3	2.75	2.5
Average	2.62	2.5	3	2.87	2.75

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	2	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	3	2	3	3	2.5	2.5
LO 3	2.5	2	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	2	2.5	3	2.5	2
Average	2.75	2.75	3	2	2.62	2	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	2	3	2.5	2.5
LO 2	2.5	2	2.5	3	3	2.5	3	3	2	3	3	2.5	2.5
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5	2.5	2	3	2	3	3	2.5	2.5
LO 4	2.75	2	3	2.75	2.5	3	3	3	2	2.5	3	2.5	2
Average	2.62	2	2.75	2.87	2.75	2.75	2.75	3	2	2.62	3	2.5	2.37

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Semester-I

CORE COURSE: 4

संस्कृत-साहित्यम्

Sanskrit-Sahityam

Course Code: MA/SKT/1/CC4

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- समृद्धसंस्कृतसाहित्यस्य काव्यपरम्परायाः दर्शनम् ।
- साहित्यानुसारं सामाजिकी चेतनायाः पुनः स्थापनम् ।
- अन्तःशास्त्रीयाध्ययनस्य प्रवृत्तेः विकासः ।
- साहित्यस्य पद्यविधायाः ज्ञानम् ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

- 1 कालिदासस्य योगदानं तस्य लेखनकलायाश्च परिचयो भविष्यति ।
- 2 कालिदासस्य योगदानं तस्य लेखनकलायाश्च परिचयो भविष्यति ।
- 3 सम्बन्धितासु रचनासु व्यक्तस्य सामाजिक-राजनैतिक-सांस्कृतिकमूल्यानां च ज्ञानं भविष्यति ।
- 4 संस्कृतस्य नाट्यविधायाः नाट्यशास्त्रीयं स्वरूपं ज्ञास्यन्ति ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

- घटकम् -1. रघुवंशम् - प्रथमो सर्गः, 1-50 श्लोकाः (संस्कृतमाध्यमेन) ।
- घटकम् -2. रघुवंशम् - प्रथमो सर्गः, 51-95 श्लोकाः ।
- घटकम् -3. किरातार्जुनीयम् (प्रथमो सर्गः) ।
- घटकम् -4. भरत-नाट्यशास्त्रम् (द्वितीयोऽध्यायः षष्ठोऽध्यायः च) ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः)

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः संप्रसगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x5 = 05

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रिषु विषयेषु टिप्पणीलेखनम्

3x5 = 15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रिषु विषयेषु टिप्पणीलेखनम्

3x5 = 15

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. रघुवंशम्, डा० कृष्णमणि त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
2. रघुवंशम्, पं० ज्वालाप्रसादमिश्र, श्रीवेङ्कटेश्वर प्रैस, बंबई ।
3. रघुवंशम्, मल्लीनाथसंजीविनीसमेतम्, काशीनाथ पाण्डुरङ्ग परब, निर्णयसागर प्रैस, मुम्बई ।
4. किरातार्जुनीयम्, एम.एम.मल्लिनाथसूरि, बद्रीनारायणमिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
5. किरातार्जुनीयम् (प्रथमसर्गः), डॉ. बाबूराम पाण्डेय एवं आचार्य प्रेमकृष्ण शास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
6. भरतनाट्यशास्त्रम्, डा. सत्यप्रकाश शर्मा, चौखम्बा प्रकाशनम्, वाराणसी ।
7. भरतनाट्यशास्त्रम्, डा. पारसनाथ द्विवेदी, विनोद पुस्तक मन्दिर, आगरा ।
8. भरतनाट्यशास्त्रम्, डा. ब्रजमोहन चतुर्वेदी, आर्य बुक डिपो, नई दिल्ली ।
9. नाट्यशास्त्रम्, व्याख्याकारः भोलानाथ व्यास ।

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3
LO 2	2.5	2	2.5	3	3
LO 3	2.75	2	3	3	2.5
LO 4	2.75	2	3	3	2.5
Average	2.62	2	2.75	3	2.75

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	3	2	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	3	3	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.5	2	3	3	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	3	2.5	2	2.5	2
Average	2.75	2.75	3	3	2.62	2	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	2	2	3	2.5
LO 2	2.5	2	2.5	3	3	2.5	3	3	2	3	2	3	2.5
LO 3	2.75	2	3	3	2.5	2.5	2	3	2	3	2	3	2.5
LO 4	2.75	2	3	3	2.5	3	3	3	2	2.5	2	3	2
Average	2.62	2	2.75	3	2.75	2.75	2.75	3	2	2.62	2	3	2.37

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

जयपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Semester-I

Discipline Specific Courses (DSC) : 1

वैदिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः

Vedic-Sanskrit-Sahityasya-Itihasah

Course Code: MA/SKT/1/DSC1

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- वेदाध्ययनपूर्वकं सत्य-असत्यान्वेषणस्य प्रवृत्तेः सम्बर्धनम् ।
- वेदेषु वर्णितानां विषयाणाम् आधुनिकतायाः सन्दर्भे अवगमनम् ।
- वेदाध्ययनमाध्यमेन भारतीय-संस्कृतेः नैतिकमूल्यानां च परिचयः ।
- वैदिकसंहितानां ब्राह्मणानाम् आरण्यकानाम् उपनिषदां वेदाङ्गानां च ज्ञानम् ।
- वैदिकसाहित्यस्य क्रमबद्ध-ऐतिहासिकं ज्ञानं प्राप्स्यन्ति ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

- 1 वैदिकसंहितानां सामान्यपरिचयो भविष्यति ।
- 2 ब्राह्मण-आरण्यकाणां सामान्यपरिचयो भविष्यति ।
- 3 प्रमुखाणाम् एकादशोपनिषदां सामान्यपरिचयो भविष्यति ।
- 4 षड्वेदाङ्गानां सामान्यपरिचयो भविष्यति ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

घटकम् - 1. संहितानां सामान्यपरिचयः (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् - 2. ब्राह्मणारण्यकाणां सामान्यपरिचयः ।

घटकम् - 3. उपनिषदां सामान्यपरिचयः ।

घटकम् - 4. वेदाङ्गानां सामान्यपरिचयः ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् । प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः)

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2=10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x15=15

अनुशासितप्रश्नाः-

1. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवनम्, वाराणसी ।
2. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, उमाशङ्करऋषिः ।
3. वैदिक साहित्य का इतिहास, डा. कर्णसिंह, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
4. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डा. कपिलदेव द्विवेदी ।
5. वैदिकवाङ्मय का बृहद् इतिहास (खण्ड १-३), पण्डित भगवद्दत्त, दिल्ली ।

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3
LO 2	2.5	2	2.5	3	3
LO 3	2.75	2	3	2.75	3
LO 4	2.75	2	3	2.75	3
Average	2.62	2	2.75	2.87	3

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.5	2	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	2	3	2	2.5	2
Average	2.75	2.75	3	2	3	2	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	2	2	2.5	3
LO 2	2.5	2	2.5	3	3	2.5	3	3	2	3	2	2.5	3
LO 3	2.75	2	3	2.75	3	2.5	2	3	2	3	2	2.5	3
LO 4	2.75	2	3	2.75	3	3	3	3	2	2.5	2	2.5	3
Average	2.62	2	2.75	2.87	3	2.75	2.75	3	2	2.62	2	2.5	3

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

Semester-I

Discipline Specific Courses (DSC) : 2

लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः

Lokika-Sanskrit-Sahityasya-Itihasah

Course Code: MA/SKT/1/DSC2

Total Credits: 04

Time: 3 Hrs

Total Marks: 100

Internal Assessment: 30

Theory: 70

फलश्रुति: (Course Objectives) -

- सम्बन्धितविषये विभिन्नकाव्यविधानाम् अध्ययनम् ।
- उपजीव्य - उपजीवकग्रन्थानाम् अवबोधः ।
- प्रमुखाणां साहित्यकाराणां जीवनपरिचयस्य कृतीनां च ज्ञानम् ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

- 1 लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्य क्रमबद्धम् ऐतिह्यज्ञानं भविष्यति ।
- 2 गद्य-कथा साहित्ययोः प्रमुखाणां कवीनां जीवनपरिचयस्य कृतीनां च ज्ञानं भविष्यति ।
- 3 रूपकविधायाः तस्य प्रमुखाणां कवीनां च ज्ञानं भविष्यति ।
- 4 विविधकाव्यविधानां यथा - खण्डकाव्यानि चम्पूकाव्यानीत्यादीनां च ज्ञानं प्राप्स्यन्ति ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

- घटकम् -1. महाकाव्यानि (अश्वघोषतः श्रीहर्षपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन)
- घटकम् - 2. (क) गद्यसाहित्यम् (आर्यशूत अम्बिकादत्तव्यासपर्यन्तम्)
- (ख) कथासाहित्यम् (विष्णुशर्मणः सोमदेवपर्यन्तम्)
- घटकम् -3. नाट्यसाहित्यम् (भासतः भट्टनारायणपर्यन्तम्)
- घटकम् -4. अन्याः काव्यविधाः - खण्डकाव्यानि गीतिकाव्यानि मुक्तकाव्यानि स्तोत्रकाव्यानि चम्पूकाव्यानि च (कालिदासतः जगन्नाथपर्यन्तम्) ।

निर्देशाः -

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः ।
- प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः । तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

Note for the paper setter:-

The question paper will consist of nine questions in all. First question will be compulsory and will consist of five short questions of 2 marks each covering the whole syllabus. In addition, eight more questions will be set unit-wise comprising of two questions from each of the four units. The candidates are required to attempt four more questions of 15 marks each selecting at least one question from each unit.

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

27

प्रश्नपत्रनिर्माणविधि:

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः)

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

अथवा

नवमः प्रश्नः -

i एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः ।

1x10 = 10

ii टिप्पणीलेखनम्

1x5 = 5

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवनम्, वाराणसी ।
2. संस्कृतकाव्यशास्त्रेतिहासः, डॉ० जगदीशचन्द्रमिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
3. संस्कृतसाहित्येतिहासः, पं० मधुसूदनप्रसाद मिश्र, चौखम्बा प्रकाशन ।
4. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आर्थर मैक्डोनेल, अनुवादक-रामसागर त्रिपाठी, चौखम्बा प्रकाशन, दिल्ली ।
5. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, उमाशङ्कर ऋषिः ।
6. संस्कृत शास्त्रों का इतिहास, पं० बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, दिल्ली ।
7. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डा. कपिलदेव द्विवेदी ।
8. History of Sanskrit Literature - M. Krishnamachari .

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

जयपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3
LO 2	2.5	2	2.5	3	3
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5
LO 4	2.75	2	3	2.75	2.5
Average	2.62	2	2.75	2.87	2.75

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	2	3	2.5	2.5
LO 2	2.5	3	3	2	3	3	2.5	2.5
LO 3	2.5	2	3	2	3	3	2.5	2.5
LO 4	3	3	3	2	2.5	3	2.5	2
Average	2.75	2.75	3	2	2.62	3	2.5	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	2	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5	3	2	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	2.75	2	3	2.75	2.5	3	3	3	2	2.5	2	2.5	2
Average	2.62	2	2.75	2.87	2.75	3	2.75	3	2	2.62	2	2.5	2.37

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

29

Semester-I

Skill Enhancement Courses (SEC): 1

संस्कृत-भाषा-कौशलानि "P"

Sanskrit Language Skills "P"

Course Code: MA/SKT/1/SEC1

Total Credits: 02

Time : 30 minutes for practical performance

Total Marks: 50

Internal Assessment: 20

Theory/Practical : 30

फलश्रुति: (Course Objectives)

- सरल-मानक-संस्कृतभाषायां मनोभावानां सम्प्रेषणस्य योग्यतासम्पादनम् ।
- पदानाम् उच्चारणे शुद्धता सम्पादनम्, पठनकौशलस्य विकासश्च ।
- लेखनाभ्यासः लेखन-दोषाणां परिहारश्च ।

फलावाप्ति: (Course Learning Outcomes) -

1. संस्कृतभाषां श्रवण-संस्कारस्य अभिवृद्धिः ।
2. सरल-मानक-संस्कृतभाषायां संभाषणयोग्यता भविष्यति ।
3. संस्कृतवाक्यानाम् गद्य-पद्यादीनां वा पठनसामर्थ्यं भविष्यति ।
4. संस्कृतभाषायां लेखनं कर्तुं प्रभवाः भविष्यन्ति ।

पाठ्यवस्तु (Content) -

Note : For end term examination, each candidate will be given 30 minutes for practical performance as per the following syllabus :

घटकम् -1. श्रवणकौशलम् - संस्कृत-श्रवण-संस्कार-सम्बद्ध-विषयाः ।

घटकम् -2. संभाषणकौशलम् - सरल-मानक-संस्कृतभाषायां मनोभावानां सम्प्रेषणस्य अभ्यासः ।

घटकम्-3. पठनकौशलम् - पठनं नाम किम् ? आदर्शवाचनम् । भावपूर्णं वाचनम् । अनुकरणवाचनम् । मौनवाचनम् । पठन-प्रक्रिया । पठन-वेगः । पठनकौशलवर्धनं कथं भवेत् ? संस्कृतपत्रिका-पठनम् । पद्य-पठनम् । गद्य-पठनम् । गीत-गायनम् । स्तोत्र-पठनम् । मन्त्र-पठनम् । एकस्य संस्कृतपुस्तकस्य पठनम् । अन्ये च पठनकौशलसम्बद्ध-विषयाः ।

घटकम्-4. लेखनकौशलम् - लेखनं नाम किम् ? लेखनकौशलविकासस्य उपायाः । लेखन-दोषाः तेषां परिहारोपायाः । दैनन्दिनीलेखनम् । कथा-लेखनम् । हास्यकणिका-लेखनम् । प्रहेलिका- लेखनम् । संस्कृतगीत-लेखनम् । श्लोक-लेखनम् । मन्त्र-लेखनम् । शब्दकोश-लेखनम् । पत्र-लेखनम् । श्रुतलेखादयः अन्ये लेखनकौशलसम्बद्ध-विषयाः ।

परीक्षा-योजना - प्रायोगिकी परीक्षा संस्कृतमाध्यमेन भविष्यति । छात्रः उपरोक्त-विषयेषु वा कमपि एकं विषयं स्वीकृत्य स्वीयं प्रायोगिकीं प्रस्तुतिं प्रदास्यति । अस्याः प्रायोगिक-परीक्षायाः कृते 30 (त्रिंशत्) अङ्काः निर्धारिताः सन्ति । अङ्कानां विभाजनं निम्नप्रकारेण भविष्यति -

1 संभाषणकौशलम् -	15 अङ्काः
2 पठनकौशलं लेखनकौशलं च -	15 अङ्काः

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. संस्कृतशिक्षण-सरणी , आचार्य राम शास्त्री , परिमल पब्लिकेशन , दिल्ली ।
2. प्रौढरचनानुवादकौमुदी , डा. कपिलदेव द्विवेदी , विश्वविद्यालय प्रकाशन , वाराणसी ।
3. रचनानुवादकौमुदी, डा. कपिलदेव द्विवेदी , विश्वविद्यालय प्रकाशन , वाराणसी ।
4. प्रौढनिबन्धसौरभम् , पं. विश्वनाथ मिश्र , हंसा प्रकाशन , जयपुर ।
5. संस्कृतनिबन्धशतकम्, डा. कपिलदेव द्विवेदी , विश्वविद्यालय प्रकाशन , वाराणसी ।
6. संस्कृतव्यवहार -वाक्यावलि: डा. अमिता आर्या ।
7. प्रथमा दीक्षा, राष्ट्रीय- संस्कृत- संस्थानम् , दिल्ली ।
8. द्वितीया दीक्षा, राष्ट्रीय- संस्कृत- संस्थानम् , दिल्ली ।
9. कौशलबोधिनी, डा० विश्वासः, संस्कृत भारती ।
10. भाषा-प्रवेशः (प्रथम-द्वितीयोभागः), संस्कृत भारती ।
11. शुद्धिकौमुदी, जनार्दन हेगडे, संस्कृत भारती ।
12. रूपशुद्धिः , संस्कृत भारती ।

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

30

CO-PSO Matrix:

COs	PSO1	PSO2	PSO3	PSO4	PSO5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3
LO 2	2.5	2	2.5	3	3
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5
LO 4	2.75	2	3	2.75	2.5
Average	2.62	2	2.75	2.87	2.75

CO-PO Matrix:

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
LO 1	3	3	3	2	2	2	3	2.5
LO 2	2.5	3	3	2	3	2	3	2.5
LO 3	2.5	2	3	2	3	2	3	2.5
LO 4	3	3	3	2	2.5	2	3	2
Average	2.75	2.75	3	2	2.62	2	3	2.37

CO-PO-PSO Mapping Matrix

CO	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO 1	PSO 2	PSO 3	PSO 4	PSO 5
LO 1	2.5	2	2.5	3	3	3	3	3	2	2	2	2.5	2.5
LO 2	2.5	2	2.5	3	3	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 3	2.75	2	3	2.75	2.5	2.5	3	3	2	3	2	2.5	2.5
LO 4	2.75	2	3	2.75	2.5	3	3	3	2	2.5	2	2.5	2
Average	2.62	2	2.75	2.87	2.75	2.75	3	3	2	2.62	2	2.5	2.37

Prof. SURENDER KUMAR

DR. JAIPAL जयपाल

Chaudhary Bansi Lal University, Bhiwani

31